

Původci infekcí gastrointestinálního traktu

Pavel Dřevínek
Ústav lékařské mikrobiologie

2. lékařská fakulta UK a FN Motol

Alimentární infekce

- kontaminovaná potrava, tekutina,
tj. GIT coby brána vstupu

Obvyklá symptomatika

- průjem
 - vodnatý (gastroenteritis)
 - s příměsí hlenu, krve (enterocolitis)
- bolesti břicha, tenesmy
- nauzea, zvracení
- celkové, mimostřevní příznaky
 - horečka, malátnost, myalgie, dehydratace

Co může být příčinou

Bakterie

Viry

Paraziti

Bakteriální toxiny

Neinfekční povahy:

- dietetická chyba
- léky, otravy
- NPB

- nespecifické záněty
- nádory

Odběr materiálu

Výtěr z rektu

- kultivace

Stolice

- antigen (*C. difficile*, *H. pylori*)
- mikroskopie (parazitologie), EM (viry)
- kultivace
- izolace viru
- PCR

Sérum

- protilátky

Odběr materiálu

Perianální otisk • mikroskopie (roup)

Žaludeční biopsie • *H. pylori* (ureasový test, kultivace)

Peritoneální tekutina, hnis

Hemokultury

MIKROBIOLOGICKÁ VYŠETŘENÍ

(VIROLOGICKÁ VYŠETŘENÍ NA SAMOSTATNÉ ŽÁDANCE)

SEROLOGICKÉ VYŠETŘENÍ	PŘÍMÁ DETEKCE ANTIGENU	MYKOLOGICKÉ VYŠETŘENÍ
Syfilis screening - RPR, TPPA	Candida spp.	mikroskopie
Salmonella sp. - Widalova r.	Aspergillus sp. - krev	kultivace
Bordetella pertussis	Aspergillus sp. - BAL	Antimykotická terapie:
Bordetella parapertussis		požadavek na importované exotické mykózy
Lymfská borrelióza - krev	PARAZITOLOGICKÁ VYŠETŘENÍ	Uvedte lokalizaci/ způsob odběru
Lymfská borrelióza - likvor	stolice na střevní parazity	nátěr na sklíčko z:
Lymfská borrelióza - kloubní punktát	průkaz roupu (lepex)	likvor
L. borrelióza - potvrzení WB**	stolice - Cryptosporidium sp.	seškrab z rohovky
Brucella abortus	Giardia intes. - duod. šťáva	dutina ústní
Francisella tularensis	Giardia intes. - stolice	BAL
Yersinia enterocolitica	parazit- červ, článek,...	aspirát z bronchů (fibroaspirát)
Listeria monocytogenes	Ektoparazit - rotoč, veš...	sputum
Mycoplasma pneumoniae		endotracheální aspirát
Chlamydia pneumoniae	PCR PŘÍMÁ DETEKCE PATOGENŮ	moč
Chl. pneum. - potvrzení WB**	Chlamydia trachomatis (moč, stěr - lokalizace):	stolice
Chlamydia trachomatis	Burkholderia cepacia *	kůže a adnexa
Chl. trachom. - potvrzení WB**	Pneumocystis jiroveci (mikroskopie je součástí vyšetření)	obsah z:
Chlamydia psittaci		tkáň z:
Chl. psittaci - potvrzení WB**		výtěr, stěr z:
Helicobacter pylori		jiné:
H. pylori - potvrzení WB** CagA	Konzultováno s kým a kdy:	
Toxoplasma gondii		
Toxocara sp.		

** Požadovaná potvrzení metodou Western Blot bude provedena u pozitivních vzorků a to pouze v případech uvedené validní klinické dg.

* Pouze po telefonické konzultaci (mimo CF) I. 5350

BAKTERIOLOGICKÁ VYŠETŘENÍ

MIKROSKOPICKÝ PREPARÁT		
☐	běžné barvení (Gram)	
☐	barvení na mykobakteria (BK)	

DÝCHACÍ CESTY		
☐	výtěr krk	☐ nos
☐	larynx	
☐	dutina ústní	
☐	sputum	
☐	aspirát DCD	☐ ETR
☐	fibroaspirát	☐ BAL
☐	tracheostomie stěr	
☐	obsah	
☐	stěr	bronchus
☐	příce	
☐	trachea	
☐	kultivace B.pertussis/parapert.	
☐	antigen Str. pneumoniae (moč)	
☐	antigen L. pneumophilla (moč)	
☐	výtěr/aspirát	středouší
☐	zvukovod	
☐	punktát z VDN	
☐	jiné:	

SCREENING MRSA		
☐	výtěr krk	
☐	nos	
☐	vlasy	
☐	perineum	
☐	jiné:	

OSTATNÍ MATERIÁL		
uvedte lokalizaci		
☐	stěr z:	
☐	rána kde:	
☐	hnis z:	
☐	punktát z:	
☐	drén:	
☐	obsah z drénu:	
☐	tkáň:	
☐	srdeční chlopeč:	
☐	likvor	lumbální punkce
☐	kultivace	
☐	latex. aglutinace	
☐	komorová drenáž	
☐	katetr	arterie
☐	ČŽK	
☐	jiný:	
☐	spojivkový vak	
☐	rohovka stěr	☐ seškrab
☐	jiné:	
☐	anaerobní kultivace	

UROGENITÁLNÍ TRAKT		
☐	moč	střední proud
☐	cévkovaná	
☐	z PMK	
☐	z epicystostomie	
☐	z nefrostomie	
☐	uricult	
☐	dialyzát	
☐	výtěr z	uretry
☐	vaginny	
☐	cervixu	
☐	MOP	
☐	screening Str. agalactiae (GBS)	
☐	placenta	
☐	plodová voda	
☐	lochie	
☐	prostatický sekret	
☐	ejakulát	
☐	urogenitální mykoplazmata	
☐	jiné:	

GASTROINTESTINÁLNÍ TRAKT		
☐	výtěr z rektu	běžné patogeny
☐	Yersinia sp.	
☐	HUS	
☐	stolice ze stomie	kvantitativně
☐	stolice	Ag./toxin Cl.difficile
☐	Ag. Helicob. pylori	
☐	žaludeční sliznice	Helicob.pylori
☐	mikroskopie	
☐	kultivace	
☐	žaludeční obsah	

VIROLOGICKÁ VYŠETŘENÍ

Požadované zaškrtněte (kurzívou uveden typ vhodného materiálu pro jednotlivá vyšetření):

SÉROLOGICKÁ DETEKCE	PCR PŘÍMÁ DETEKCE DNA VIRŮ	PCR PŘÍMÁ DETEKCE RNA VIRŮ	
<i>Detekce ve vzorku séra, případně likvoru[†]</i>			
☐ EBV [†]	☐ HSV 1 a HSV 2	☐ HCV (kvalitativní dekekce)	
☐ Paul-Bunellova reakce	☐ VZV	☐ HCV (kvantitativní detekce)	
☐ CMV	☐ CMV	<i>Detekce ve výtěrech a vzorcích DC</i>	
☐ HHV-6 [†]	☐ HHV-6 A a HHV-6 B	☐ Influenza A/B*	
☐ HSV [†]	☐ HHV-7	☐ RS virus/lid. Metapneumovirus*	
☐ VZV [†]	☐ EBV	<i>Detekce ve vzorcích likvoru, příp. stolice</i>	
	☐ HHV-8*	☐ Enterovirus*	
☐ Zarděnky			
☐ Parvovirus B19	☐ Adenoviry skupin A-C		
☐ Klíšťová encefalitida [†]	☐ Parvovirus B19		
☐ Influenza A a B (KFR)	☐ BKV		
☐ RS virus (KFR)	☐ JCV*		
☐ Adenovirus (KFR)	☐ WUV*		
	☐ KIV*		
		☐ STATIM	
PŘÍMÁ DETEKCE ANTIGENU	☐ ganciklovir rezist. CMV kmeny (L595S, A594V)*	<i>STATIM vyšetření a detekce označené * budou provedeny POUZE po výše zapsané konzultaci na lince 5380</i>	
<i>Detekce ve vzorku z dýchacích cest:</i>			
☐ Influenza A/B		Konzultováno s kým a kdy:	
☐ Adenovirus/RS virus			
<i>Detekce ve vzorku stolice:</i>			
☐ Rotavirus/Adenovirus			
☐ Norovirus			

Pozn. pod čarou: střevo není sterilní

anaerobní bakterie

Bacteroides fragilis

Bifidobacterium bifidum

Lactobacillus

Clostridium perfringens

....

enterobakterie

Escherichia coli

Enterobacter

Klebsiella

Proteus

....

Staphylococcus aureus

Enterococcus faecalis

Pseudomonas aeruginosa

....

Mikrobiomové studie: > 1,000 druhů

Nosokomiální střevní infekce

Peritonitidy (sekundární)

- ruptura střeva
- chirurgický výkon

- Enterobakterie: *E. coli*, *Klebsiella*, *Proteus* ...
- Anaeroby! – pamatovat při volbě ATB
(+ metronidazol, klindamycin;
piperacilin tazobaktam; karbapenemy)

Alimentární intoxikace - enterotoxikózy

Staphylococcus aureus

- s produkcí ST enterotoxinu A-E v potravíně
- rychlý nástup účinku (1 - 6 hod po požití), bez horečky
- kultivace může být negativní

Alimentární intoxikace - enterotoxikózy

Bacillus cereus

- Dva typy enterotoxinu
 - ST enterotoxin emetický
 - produkce na potravině (rýže, těstoviny)
 - rychlý nástup účinku
 - LT enterotoxin průjmový
 - pomnožení ve střevě
 - kontaminace potravin (maso, omáčky)
 - účinek za 8 - 16 hod

Alimentární intoxikace - otrava z potravin

Clostridium botulinum

- botulotoxin A, B, E

= neurotoxin inhibující uvolňování acetylcholinu (motorické
hlavové nervy, parasymptikus)

→ typické příznaky : dvojité vidění, mydriáza, ptóza,
dysfagie, hypomimie, obstipace

- potraviny kontaminované sporami

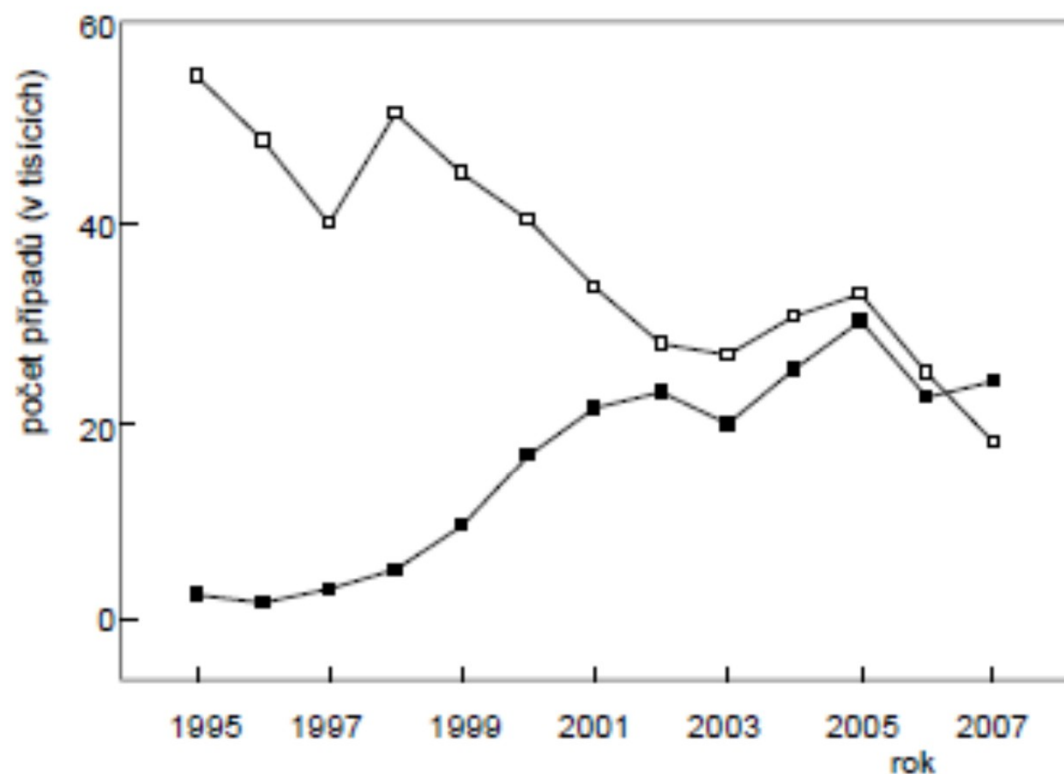
- toxin produkován v potravíně

- účinek za 6 až 72 hod

- vzácně produkce ve střevě (kojenecký botulismus)

v ČR od 2005 do 2015 celkem 13 případů

Střevní infekce bakteriálního původu

Obr. 1. Počet případů onemocnění způsobené bakteriemi rodu *Campylobacter* a *Salmonella* v České republice v letech 1995 až 2007; ■ kampylobacteriémie, □ salmonelózy, zdroj: <http://www.szu.cz/data/infekce-v-cr>

2016:

salmonela	11 900
kampylobakter	24 300

Střevní infekce bakteriálního původu

Salmonella enterica *ssp. enterica*

- netyfové salmonely (*S. Enteritidis*)
- tyfové salmonely (*S. Typhi*, *Paratyphi*)

Identifikace, o kterou se konkrétně jedná:

- kultivace a určení sérotypu pomocí aglutinace

Střevní infekce bakteriálního původu

Salmonella enterica
ssp. enterica

Kauffman – White
klasifikace

Group O:9 (D ₁)				
Type	Somatic (O) antigen	Flagellar (H) antigen		
		Phase 1	Phase 2	Other
Sendai ¹	<u>1</u> ,9,12	a	1,5	
Miami ¹	<u>1</u> ,9,12	a	1,5	
II	9,12	a	1,5	
Os	9,12	a	1,6	
Saarbruecken	<u>1</u> ,9,12	a	1,7	
Lomalinda	<u>1</u> ,9,12	a	e,n,x	
II	<u>1</u> ,9,12	a	e,n,x	
Durban	<u>1</u> ,9,12	a	e,n,z ₁₅	
II	9,12	a	z ₃₀	
Bangui	9,12	d	e,n,z ₁₅	
Zega	9,12	d	z ₆	
Jaffna	<u>1</u> ,9,12	d	z ₃₅	
II	9,12	d	z ₃₀	
Typhi ²	9,12[Vi]	d	–	[z ₆₆]
Bournemouth	9,12	e,h	1,2	
Eastbourne	<u>1</u> ,9,12	e,h	1,5	
Berta	1,9,12	[f] g [r]	–	
Enteritidis ³	<u>1</u> ,9,12	g,m	–	

Střevní infekce bakteriálního původu

Salmonella enterica *ssp. enterica*

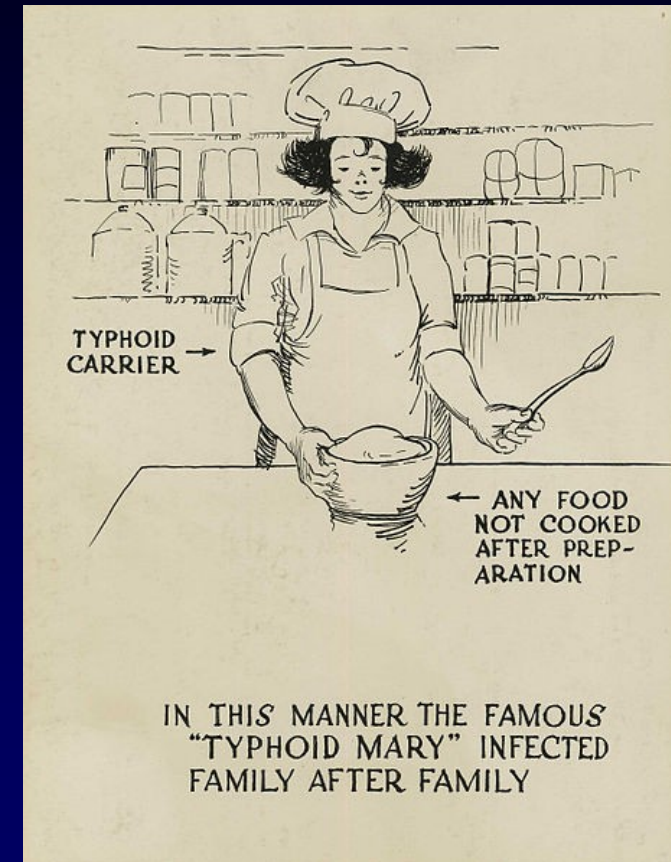
- netyfové salmonely (**S. Enteritidis**)
 - ID více než 12 hod (typicky 1 až 2 dny)
 - vodnatý průjem, horečka, zvracení - cholera nostras
 - zoonóza, na potravině
 - (vajíčka uvnitř i na skořápce, majonéza, zmrzlina ... i voda)
 - vzácně mimostřevní infekce (mykotické aneurysma, kloubní infekce, cholecystitis, osteomyelitis)

Dg.

- výtěr z rektu a kultivace
- určení sérotypu pomocí zpětné aglutinace

Salmonella enterica ssp. enterica

- břišní tyfus (**S. Typhi**)
 - O 9,12, V_i, d
 - systémové onemocnění, bakteriémie
 - bolest hlavy, horečka (febris continua)
 - enteroragie, žlučové cesty
 - kontaminovaná voda,
potraviny lidskými výkaly
 - bacilonosičství
 - vakcína i.m. (Ag Vi)
 - Dg. hemokultura (moč)
nepřímá dg. Widalova reakce
 - Terapie: fluorochinolony
kotrimoxazol
ampicilin
chloramfenikol

Střevní infekce bakteriálního původu

Campylobacter jejuni, C. coli

- zoonóza, v potravě a ve vodě (ze zažívacího traktu zvířat; kuřata)
- vzácně mimostřevní infekce, parainfekční neurologické komplikace

Dg.

- výtěr z rektu + transportní médium
 - stolice
- speciální kultivační podmínky

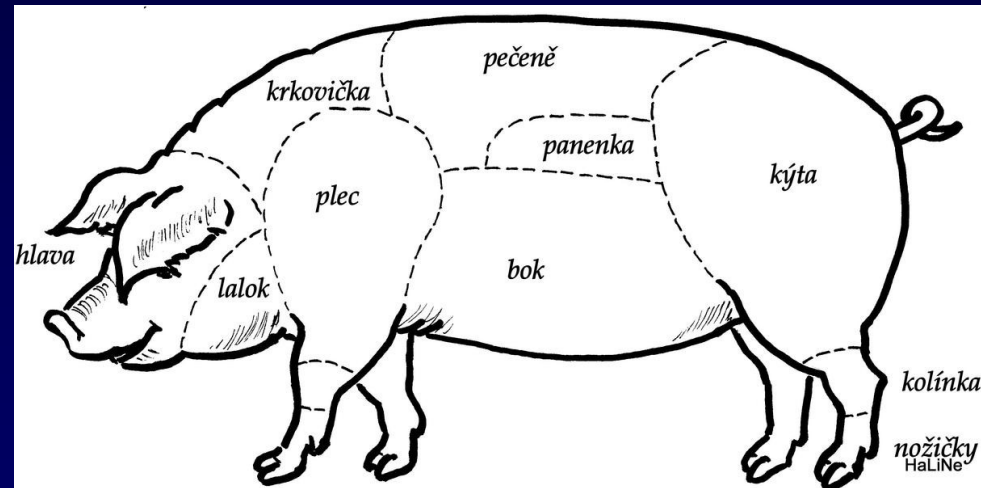
Te:

- je-li to nutné, pak makrolidy

Střevní infekce bakteriálního původu

Yersinia enterocolitica

- terminální ileum, enterocolitis
- mesenterální lymphadenitis (syndrom pravé jámy kyčelní)
- zoonóza, na potravine (vepřové)

Te:
- kotrimoxazol

Střevní infekce bakteriálního původu

Shigella sonnei, S. flexneri, S. dysenteriae, S. boydii

- bacilární úplavice = dyzentérie
- vehikulum „špinavé ruce“
- nemá zvířecí rezervoár
- některé *S. dysenteriae* produkují shiga toxin (stx)

Te:

- kotrimoxazol

Střevní infekce bakteriálního původu

Escherichia coli

- EPEC: novorozenecké průjmy (do 1 roku)
- ETEC: cestovatelské průjmy (toxin blízký cholerovému toxinu)
(Delhi belly, Hong Kong dog, Casablanca crud, Montezuma's revenge)
- EIEC: obdoba shigelózy
- STEC (VTEC, EHEC)
 - EHEC O157:H7; O26, O104:H4 ...
 - kolitida a hemolyticko-uremický syndrom HUS (děti do 5 let)
(hemolytická anémie, trombocytopenie, renální selhání)
 - toxin stx1 nebo stx2 (entero-, nefro-, cyto- , neuro- toxicita)
 - hamburgery, nepasterizované mléko, zemědělské farmy

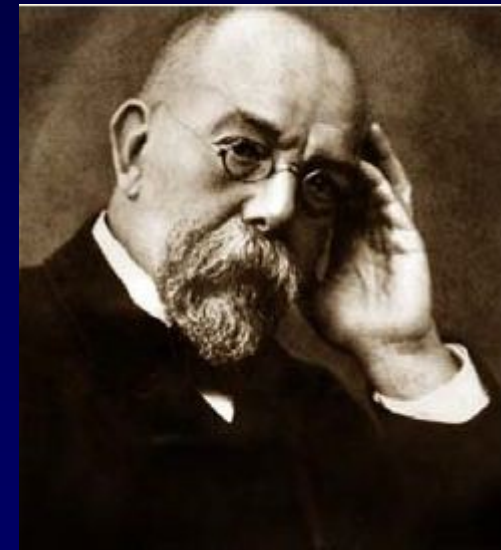
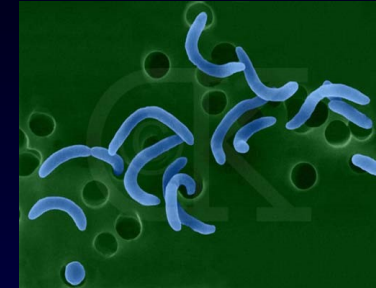
Střevní infekce bakteriálního původu

Vibrio cholerae

- O1 biotyp klasický, biotyp El Tor
- non-O1 (O139 Bengal)

- cholerový toxin (choleragen), neinvazivní
- profúzní průjem, bez krve (rýžová voda)
- kontaminace vody a potravy lidskými výkaly
- nemá zvířecí rezervoár

- Robert Koch a outbreak v Egyptě, Indii, Hamburku

Robert Koch
1843 - 1910

Střevní infekce bakteriálního původu

- další s produkcí toxinu

Vibrio parahaemolyticus

- ST enterotoxin

Clostridium perfringens, typ A

- LT enterotoxin

- potraviny (maso) kontaminované sporami

- účinek za 8 - 16 hod

Bacillus cereus

- Dva typy enterotoxinu

- ST enterotoxin emetický

- produkce na potravině (rýže, těstoviny)

- rychlý nástup účinku

- LT enterotoxin průjmový

- pomnožení ve střevě

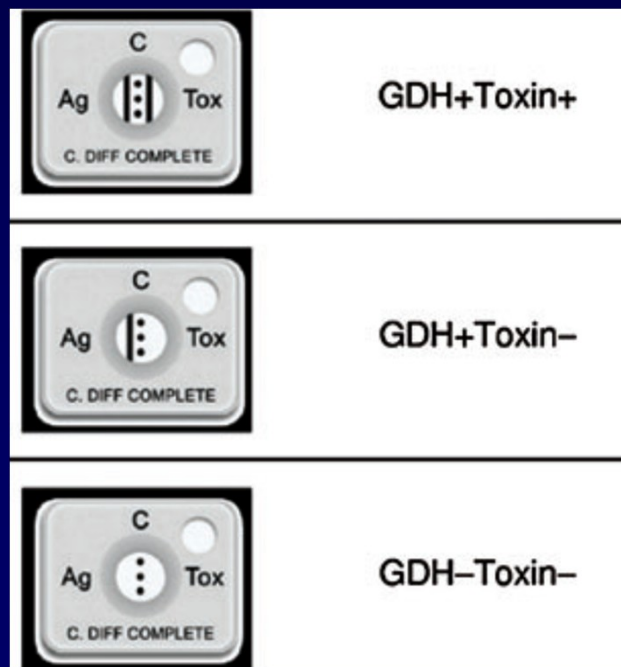
- kontaminace potravin (maso, omáčky)

- účinek za 8 - 16 hod

Nosokomiální střevní infekce

Clostridium difficile

- CDI: od kolitidy bez tvorby pablán až po pseudomembranózní enterokolitidu
- souvislost s ATB léčbou (aminoPNC, cefalosporiny, klindamycin, chinolony)
- patogenní jsou jen toxigenní kmeny: tvorba toxinu A a/nebo B
- rychlá dg. *C. difficile*: enzym GDH + toxiny; PCR
- kultivace

Nosokomiální střevní infekce

Clostridium difficile

- léčba: metronidazol p.o., i.v.
nebo vankomycin p.o.

nebo fidaxomicin p.o.

fekální transplantace (bakterioterapie)

Bakteriální faktory patogenity

adheze: EPEC

adheze a invaze do buněk epitelu (až krev ve stolici):

*Salmonella, Campylobacter, Shigella,
Yersinia, EIEC*

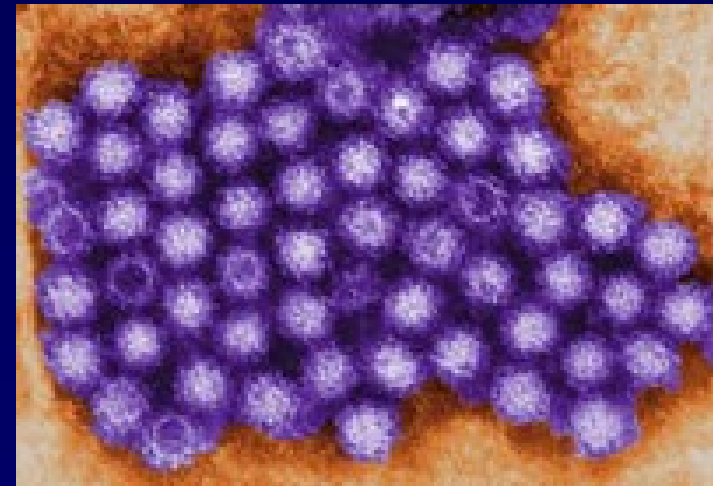
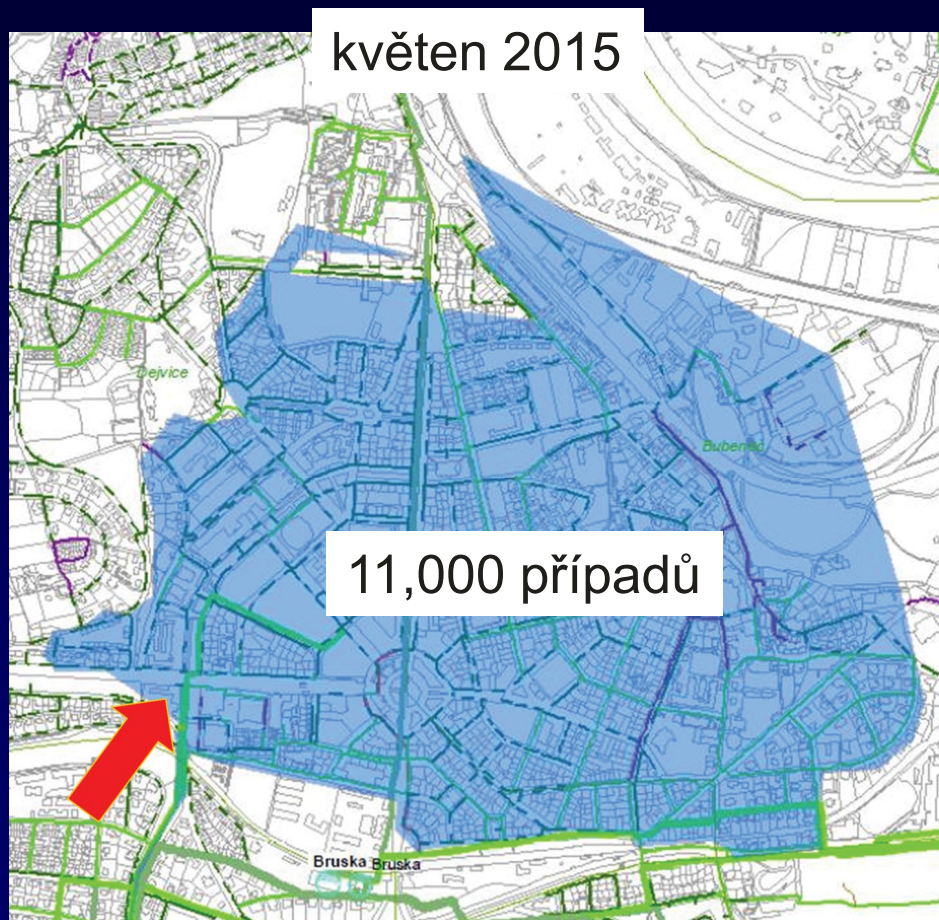
toxiny: *Vibrio, ETEC, EHEC, Shigella, Clostridium,
S. aureus, B. cereus*

adheze a invaze a toxiny: EHEC, *Shigella*

Virové gastroenteritidy

Kaliciviry: Norovirus (prototyp Norwalk)

- epidemie gastroenteritid v každém věku

Virové gastroenteritidy

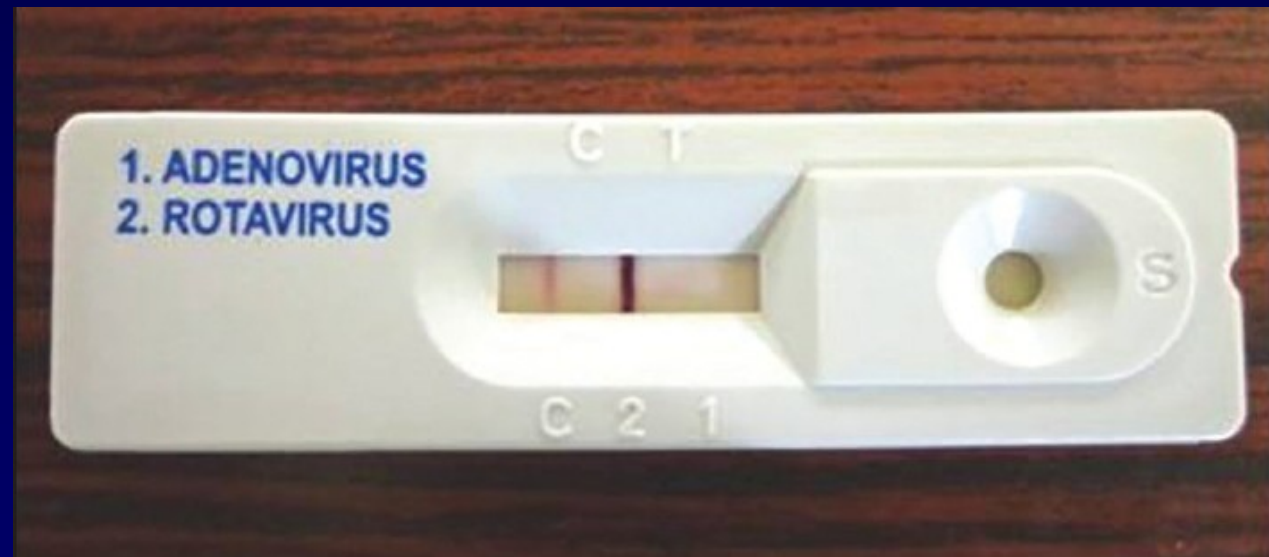
Rotaviry

- dětské kolektivy, typicky v zimě
- dg.: Ag ve stolici, EM, dnes PCR
- možnost perorální vakcíny

Adenoviry

- jen sérotypy 40, 41

Astroviry

Alternativa ke „klasické“ diagnostice

PCR (jednotlivá agens)

Clostridium difficile

PCR Panely

Salmonella and Shigella

Campylobacter

Clostridium difficile toxin B

Aeromonas hydrophila

Yersinia spp.

Shiga and Shiga-like Toxin 1 and 2

Sapovirus

Rotavirus A

Norovirus genogroup I

Norovirus genogroup II

Human adenovirus group F and G

Human astrovirus

Giardia lamblia

Cryptosporidium

PCR Panely

Salmonella

Campylobacter

Shigella

shiga toxin produkující E. coli

Parazitární infekce - protozoa

Giardia intestinalis

- dg.: cysty ve stolici,
trofozoiti v duodenální šťávě
- malabsorpce, steatorea

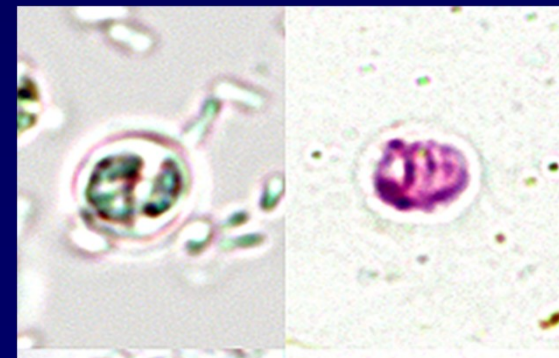
Entamoeba histolytica

- dg.: cysty ve stolici, PCR
- amébová dysentérie,
extraintestinální komplikace

Cryptosporidium parvum

- dg.: cysty ve stolici, PCR

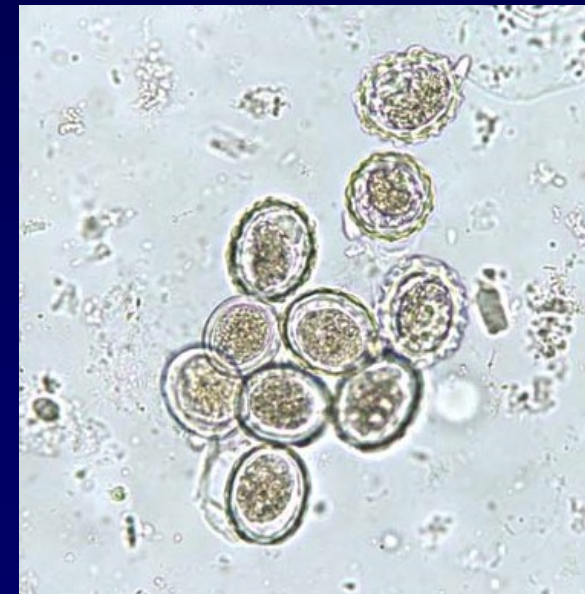
Alimentární infekce - helminti

Tasemnice

- *Taenia saginata*: hovězí maso, cysticercus
- *Taenia solium*: 1. vepřové, cysticercus
2. kontaminovaná voda (jídlo), vajíčka

Enterobius vermicularis
Ascaris lumbricoides

- vajíčka

GIT jako vstupní brána infekce

Nepasterizované mléko:

- *Listeria monocytogenes* (sýry)
- *Mycobacterium bovis*

Nejen přes GIT:

- *Coxiella burnetii*
- *Brucella spp.*

Voda:

- enteroviry
- virus hepatitidy A
- virus hepatitidy E

Nejen přes GIT:

- *Francisella tularensis*
- *Leptospira spp.*

Maso:

- *Toxoplasma gondii* a mnoho dalších parazitů